

Megjelenik a Társalkodóval minden héten kétszer: t. i. vasárnap és csütörtökön Előfizetni helyben a szerkesztő's kiadó tulajdonosnál uri utca 453. d. k. sz. alatti Trattner-Károlyi ház első emeletében, egyebütt pedig minden királyi posta-hivatalnál. Az ausztriai birodalomba vagy külföldi tartományokba kívánató példányok iránt csupán a bécsi cs. főpostahivatal utján történhetik a megrendelés. Az Ertesítőben mindenféle hirdetés felvesztetik 's pontosan és jutányosan közöltetik.

Az elkésteknek teljes számu példányokkal szolgálhat még a szerkesztőség.

FOGLALAT. Magyar- és Erdélyország. (előléptetések István kir. helytartó's főleg levele a' n. m. k. helytartó tanácsához; a' kir. ügyek és nemzeti muzeum igazgatójához; özvegy nádorné's fenségének levele a' kir. ügyek igazgatójához; a' tiszavölgy rendezése iránt Paleocapa mérnök ur véleménye. Budapesti napló. Törvényhatóságok: Temes és Ungmegyék közgyűlései; városi tudósítások Buda és Breznóbányáról. Erdélyi országgyűlés. Társulati élet: Gr. Zay Károly nyilatkozata a' pesti színházak ügyében; a' Kisfaludy-társaság 10dik közlése; izr. jótékony egyesület Budán; a' József-émlék-egyesület.)

Külföld (Amerika, Spanyolország, Franciaország, Németország) Ertesítő.

MAGYARORSZÁG ÉS ERDÉLY.

A' sopronyi e. bir. váltótörvényszéknel ürességben levő ülnökségre Szilvási Márton ottani tollívó érdemesített, Ocsai Sámuel, erdélyi kir. kormányzékhi utoknok egyszerűsmind kiadó-hivatali igazgató pedig, sok évi hű tisztviselése méltánylása mellett rendes nyugállapotba lón helyezve.

A' nmgu magyar kir. udv. Kamra Javorik József bányászati kir. bányagazdagságnál számvevőségi számjegyzőt ideiglenes első, Frank August szomolnok főbányafelügyelőségél számvevőségi számjegyzőt pedig ideiglenes második pénztáristt alkalmazá az oraviczai bányászati igazgatóságnál; — továbbá a' sziszeki karminczadivatalnál megüresült harminczadosi állomásra Müller József oljki k. harminczadosi érdemesíté.

A' magyarfalvi kir. harminczadosi állomás Finstenberg Ferenc halála által ürességbe jött.

Február 6kán Budán elhunyt tanszántói Becksy Antal, magy. kir. helytartósági utoknok mellvíkorságban hoszszas synylődés után, élete 44d. évében. Béke hamvainak!

Fenséges István cs. kir. főherceg's Magyarországi királyi helytartójának — a' nmgu magy. kir. helytartó-tanács által hozzá intézett részvétlanusító iratra f. évi jan. 27. irt válasza: „Tekintetes magyar királyi helytartó-tanács! Elérkeznyült szívvel olvastam ezen királyi helytartó-tanácsnak folyó hó 3án tartott üléséből hozzám intézett beceses levelét, felejtethetlen édesatyám iránti kegyeletének's bánatombani gyöngéd részvételének szóló tanuját. — Több napja, hogy atyám odalenn nyugszik testvéreim közt, 's még mindig alig bihetem, hogy csakugyan elhagyott bennünket. — Ó életének végnapjaiban is a' férfikor teljes erejével, a' teremtő lélek nyugalmával intezte a' közügyeket, 's ki vélte volna, hogy a' nap már oly közel volt, midőn csak a' közrészvételben találhatok némi vigasztalást. — Két nemzedék tünt le azon ünnep óta, mely őt ezen tekintetes kir. helytartótanács elnöki székébe ülteté; ujak 's ismét ujak váltották fel azon tagjait e' kir. kormányzéknek, kiket ötven évvel ezelőtt oldalánál látott; de az ujak a' legújabbak egyikek voltak a' legrégebbekkel hű ragaszkodásban személyéhez, ernyedetlen buzgalomban a' közös iránt. — 'S így midőn ezzel szives köszönetet mondok azon vizsgatlasért, mit nekem e' királyi kormányzék részvéte által nyujt, köszönet mondok a' Dicsőült nevében is, hogy neki mindig és mindenben hű segíté volt. — Midőn ő első ifjúságában hazánk közügyeinek vezérletére megbizott, támaszra volt szükség a' nehéz pályán, 's ő azt feltalálta az ország ezen főkormányzéké keblében; hol én is, kit időközben a' királyi helytartóságban utódnak nevezett ki ő császári királyi felsége legmagasb kegyelme, azt szinte keresni, és — mint bizton reményem — feltalálni is fogom. — A' feladás súlyos, de dicső egyszersmind. Megfelelnünk azon kötelességnek, mellyel e' kormányzék törvényes állásánál fogva felséges fejedelmünk's hazánk irányában tartozik, megfelelnem azon várakozásnak, mellyel e' tek. királyi helytartótanács irántam viseltetik annál fogva, mert fia vagyok annak, kinek emléke áldás és irány gyanánt lebegjen felettünk és utódaink felett. — Egyébiránt állandó megkülönböztetett hajlandósággal maradok e' tek. m. kir. helytartótanácsnak Bécs boldogaszszonyhó 27kén 1847. Legszívesb jóakarója István m. k. kir. helytartó.

Fenséges főherceg ISTVÁN, királyi helytartó válasze levele a' királyi ügyek igazgatójához hozzá intézett részvétlanusító iratára: „Nemes, nemzeti és vitézlő ur! Meghottott szívvel mondok uraságnak, 's a' kormányára bizott királyi ügy-igazgatóságnak köszönetet azon bánatos részvétért, mellyel felejtethetlen édesatyám elhunyt feletti fájdalomban folyó hó 20ról hozzám intézett levele szerint oly

híven osztozik. — Látom ebből is azon hű ragaszkodást, mellyel tisztelt uraságnak 's ezen egész királyi hivatal boldogult atyám iránt mindenkor viseltetett, 's enyhülést meritek bánatomban azon gondolatból, hogy félszázados fáradsággal működése a' Dicsőültnek, kinek érdemeiről annyi elismeréssel, emlékével annyi kegyelettel nyilatkozik ezen királyi ügy igazgatósági testület, felejtve itt sem leend. — Fogadja azért ismételve köszönetemet üdvözlő sorairát is, 's vigye át rám elhunyt atyám iránti hű indulatát. — Egyébiránt minden jót kívánván, maradok Bécs, boldogaszszonyhó 27kén 1847. Czimzett uraságnak jóakarója István, kir. helytartó.

Fens. ISTVÁN főhg. válasza Kubinyi Ágoston kir. tan. 's magyar nemzeti muzeum igazgatójához ennek 's a' muzeumi tisztviselőségnek részvétlanusító levelére: „Nemes és vitézlő ur! Azon vesztés, melly felejtethetlen édes atyám elhunyt által mindnyájunkat oly fájdalmasan ért, érzékenyebben tán alig sújt hazai intézetink egyikét is, mint épen a' nemzeti Muzeumot; méltán keserű ez a' dicsőültben mindig egyiránt buzgó ápolóját 's érdekeinek legmelegebb előmozdítóját, ki valóban nemcsak pártatlan ügyeserettel vezette az intézet dolgait, de szakértői fáradsággal kereste mindig az alkalmat, hol akár régi idők 's történetünk valamely maradványa megmenthető, akár az intézet egyéb gyűjteménye valamiképp gyarapítható volt, hogy mind ezek által a' hazai tudományosság érdekében a' nemzeti muzeumot gazdagítani segítse.

'S habár nem engedé is a' gondviselés megfejtethlen végzeté, hogy atyám ezen intézetet, melly ápoló gondjai közt jelen állásig emelkedett, mint céljának már lehetőleg megfelelő egészet közhasználatra megnyitni láthassa, 's hogy az intézet végkifejlését példás buzgósága által ő is előmozdithassa: szabadjon még is reménylenünk, hogy az elhittet mag megteremdi gyümölcseit, 's ezen „nemzeti“ intézet szükséges kiegyesztése 's kellő ápolása a' közelebb teendők sorából kimaradni nem fog.

Vegye már most cimzett uraságnak 's általa a' nemzeti Muzeum egész tisztviselősége folyó évi bold. aszszonyhava 30rul hozzám intézett bizalom- 's hűségteljes nyilatkozataért szives köszönetemet; ki mindenesetre kedvesen veendem, ha cimzett uraságnak Budára érkeztem után az intézet tisztviselői személyzetét nekem bemutatandja. — Egyébiránt minden jót kívánván maradok cimzett uraságnak Bécs, böjtölő hava 9én 1847. Jóakarója István m. k., kir. helytartó.

Fenséges főhercegnő MÁRIA Dorothea, boldogult Józsefnádor özvegyének, ugyancsak, a' királyi ügyek igazgatójához bocsátott kegyes válasza imez: „Nagyságos'sat. Folyó hó 20ról a' magyar királyi ügyigazgatóság tisztviselősége nevében, cimzett uraságnak hozzám intézett részvétteljes sorai boldogult és felejtethlen férjem kimultával, a' legérzékenyebben sújtott szívemnek édes vigasztalásul szolgáltak, mert az őszinte részvét leginkább enyhíti sebeink sajjását, 's elviselhetőbbé teszi fájdalmainkat. — Fogadja cimzett uraságnak, fogadja a' magyar királyi ügyigazgatóság tisztviselői kar ezért szives köszönetemet, ki egyébiránt minden jót kívánván maradok Budán, jan. 24kén 1847. Cimzett uraságnak jóakarója Mária Dorothea.“

A' Tiszavölgy- rendezés iránt Paleocapa mérnök ur véleménye.

I. Néhány év előtt e' földön, mellyet hazánknek nevezünk, mély esend és szomorú pangás uralgott. Az ember parányi látkörrel birt rajta. Nem volt a' föld széles kerekességén a' boldog (!) hazának fogható mása, nem ország, mellyben annyian élveztek volna beatum otiumot, mint élveztek itt e' juh szélre helyezett hazában, hol az extra Hungariam-féle híres és közhitelt proverbiumban annyi ártatlan megelégtülés nyilatkozott! . . .

De ez idők istennek hála! elmúltak már. Elmúltak pedig, mert úgy akará a' gondviselés, miszerint e' hazának ébre szét öje keletkezé az azon legnagyobb egyediségben, mellyet mindnyájan tisztelünk, de nem mindnyájan ismerünk. Ő volt az igen, ki szellemi pangásunknak határt szabott; ő az, ki hatalmas szavával csalódás - teljes helyzetünkől kiemelkedni készített, — ő az, ki midőn látta,

hogy a' kölesönzött erjanyag — heveségünk következtében — kelletlenül átalakulásra készit, nem késett kellő adag friss vízzel mérsékelni a' dolgokat; ő az végre: ki hártatlan teendőink anyagi részén is pár nagyszerű vállalat által kezdeményt nyitott. És ime itt vagyunk a' Tiszavölgy-rendezés nagyszerű, következtényteljes vállalatánál; azon vállalatnál, melly hazánk fejleményire nézve fontosságban mérhetlen's melly, merjük állítani — csak a' feljebb említett nagy egyediségben találja fel a' biztos sikerülés feltételeit! . . .

És nagyszerű, következtényteljes vállalat a' Tiszavölgy rendezése azért, mert először általa mintegy 125 m. fnyi mocsárság szüntettetik meg, mi által e' hazának földje legalább is 150—200 millió ftal értékesebbé válik; másodsor, a' minden utban szűkölködő's vízi közlekedésre hivatott Alföldnek a' Tisza folyó rendezése által egy olylatén közlekedési eszköz szerzetetik, mellynek értéke rá nézve megbecsülhetetlen; harmadsor, a' számos mocsár kiszáraitása az Alföldön annyira elmaradt népesülést közvetlen's közvetve hihetetlen előmozdítandja 's e' által a' haza népességét nem csupán számra, de minőségre nézve is tetemesen gyarapítandja; negyedsor a' sikerrel végrehajtandó Tiszaszabályozás példájában oly ösztön lesz adva ez elmaradt hazának hasonló vállalatok létesítésére, mellyet semmi nemü okoskodások 's külföldi tapasztalások nem pótolhatnak; végre — e' nagyszerű vállalat tanítand meg bennünket méltatására azon értéknek, mit isten a' víznek terményző erejébe, az ember munkájába 's értelmébe helyezett; meg szóval erőink használására 's cselekvőségre, mi nélkül — hatalmas életrevaló néppé soha nem formálódhatunk. Igen! Tiszaszabályozás az Alföldnek azon talismánja, melly azt évek mulva e' hazának leggazdagabb, legjöllehetőbb, legvagyonosabb részévé képezendi 's melly által ezen gyönyörű vizekkel — a' természet e' beces ajándékával bővelkedő — nagy rónasága hazánknek, Európa második Lombardiájává hivatott alakulni.

'S midőn egy részről a' Tiszának szabályoztatása annyi terményességgnek lesz szülő anyja; más részről e' cselekvés elutasíthatlan is. Mert hisz mit mondanánk olyatén egyedről, kit lakásából folyton kiönt a' víz 's ki még is azon töpreknedék: hogy vajjon rá nézve mi legyen a' teendők elseje? . . . mit mondanánk olyatén emberről igen, ki gyáván türve a' víz zsarnokságát birtokán, tehetségének, erejének munkatért válogatna? Az illyentől uraim! nemde megtagadnók az egészséges öszszvetési tehetséget 's bárgyúsága fölött méltán vigadhatnánk is! Nincs különben. És ha ekkép van a' dolog egynek irányában, még különben van ugy, többek, sokakra nézve, azon különbséggel, hogy midőn előbbi esetben, egyes fölött csintalankodhatnak az ökölbe nevetni szeretők, emitt egész népfajt tehetnek neveltségessé! Nem uraim, nincsen, de nem is lehet fontosabb teendőkönknek, mint önértetre emelkedvén emancipálni magukat 's vagyonukat a' vizek átkaitól, szeszélyeitől; ellenben nincsen, nem lehet rosszabb számitás, mint posványban ülve nyakig, arról gondolkodni: ha vajjon a' posványból kimászás a' teendők elseje é?

Ezekhez járul, hogy midőn a' szóban levő vállalat oly kitünőleg nagyszerű 's egyelőre az egészre nézve ki sem számítható jótékonyaságot keblez magában; midőn, mondom, e' vállalat gondolkozó's önértetű nemzet szemében végleg elutasíthatlan: tárgyának nagyszerű kiterjedése miatt szükségképp nem is lehet egyéb, mint aránylag igen olcsó, igen jutalmazó. A' vállalat közvetlen tárgya ugyanis nem kevesebb, mint körülbelül másfél millió hold földnek mivelhetővé, lakhatóvá tételét! Nagy erő, nagy teher-viselési 's munka-kiállítási képesség fekszik illy alapon! mert hisz csak 10 pftot számítván egy holdra, már 15 millió pftnyi erő kínálkozik. Ennyivel pedig a' cél bizonyos tökéletesen elérhető, melly mihelyt elértetett, azonnal hálásan, sok helyütt már első évben, fizetendí vissza a' csekély — de nagyszerű terményző erőre kiadott — beruházást. És itt még csak a' földben rejlő terményzés van szóban; nincsen tehát említve a' szállítási 's termékenyítési képesség 's alkalmasság, mellyel a' Tisza önmaga és szabályoztatása következtében Alföldnek számos egyéb vizei és terei megajándékozhatnának; nincsen szám-

ha véve, ezentúl a szabályozás nyomán fakadandó kedvezőbb körülmény egészségi tekintetben; nincsen végre számítva azon erkölcsi nyereség értéke, mely a sikerrel végrehajtott Tiszaszabályozásból e hazának pangó vállalkozási szellemére, önére iránti bizodalma vonatkozólag háramlandik stb.

Mind ezt egyébiránt nem azért említők itt föl, mintha a Tiszaszabályozásra valakit ösztönözni akarnánk; nem azért, mintha szükség volna jelenleg illyesmire. Nem azért hozzuk föl, nincs jelenleg ösztönzésre szükség; alakulva van már e célra a hatalmas egyesületi erő, készen a cselekedni akaró hajlam és szándék. De felhózzuk a fölebbieket, hogy mi is járuljunk a vállalat nagyszerűségének csekély erőnkől telő ismertetéséhez, mi iránt hitünk szerint öntudatra jutni eléggé alig lehet s mire főleg szüksége lesz a tiszai birtokosoknak, ha majdan a nagy munkának nem csekély nehézségeivel találkozandnak. Erre lesz szükségünk igen, hogy folyton új meg új eljárás erélyességét és soha nem csüggedő cselekvési ösztönt biztosíthassanak maguknak. Igen! egyedül a vállalat fontossága s hasznosságának vértükbe átment ismerete s elutasíthatlanságának meleg érzete azon tényezők, miknek ellenében a létesítésben felmerülő akadályok legsúlyosabbjai is könnyeden szét porlanak. Csak illy állapot és illy felfogás szül nagyot, tart szemmel folyton célzt, hoz sikert és jutalmaz; nem pedig ábrándos remények által szült felmagasultság, vagy felkapott eszmék megemésztetlen lényege. Ez oka, hogy a tárgy nagyszerűségének, kitünő hasznosságának s elutasíthatlanságának ismertetése körül célszerűnek véltük néhány igénytelen szót alkalmazni.

Ezek rövid megérintése után, áttérhetünk immár e sorok sajátképeni céljára, mi nem áll egyébből, mint ismertetésből azon átgondolt s talpra esett elveknél, miket Palleocapa mérnök ur, a Tiszavölgy-rendezésre vonatkozólag, egy e célra írt s e napokban áruktatandó könyvecskében felállított.

Szerzőnek rövidke előszava által is, kedvező véleményre hivatik fel már az elfogulatlan olvasó; már ebből sejthetni félreismérhetlenül a rendező, a tapasztalatilag s elméletileg egyaránt jeles tehetséget, a bátor és nyugodt felfogást, a sokat ígérő, de el nem bizakodó erőt.

A munka első cikkelye általános nézeteket s üdvözöljük, mert alaposak, mert egészséges s ha szerintük történik az eljárás, a siker kétségen kívül megfelelő a várakozásoknak.

Igy szerző mély felfogással a Tisza nagy partmelye d és b ő l igen helyesen következteti: hogy e folyót biztosan és könnyen töltések által lehet, és kell szabályozni; következteti továbbá: miszerint e folyónak mély, kikészített medre olyatén kincs, melyet számtalan apró átmetszés által megmontani nem volna tanácsos. Világos nézet! szorosan a tárgy természetéből levont s kulcsa a Tisza biztos és legkönnyebb fékezésének. Miután a Tisza partmelyedése oly nagy, hogy számos helyen és pedig nem rövid távolságra a partok magasabbak a vizárnál, vagy csak inkább csupán a partokban levő mélyedések, horpályok és nyílásokon tódul az alantabb helyekre, mi természetesebb és alaposabb eljárás: mint a létező partmelyedéseknek töltések általi kiegyenlítése azon magasságig, mennyire a legnagyobb árvizek kívánják. Ez megtörténvén, meg lesz szüntetve a vizek szertebarangolása s ez által számtalan olly mocsárság képződése, melyek az árvizek kiöntései által képezetnek s tartanak fen. Szintolly alapos nézet továbbá az, mely szerint az apró, részletes s nagy számú átvágások a folyónak tetemes medermélysége miatt nem javasoltatnak. Igen helyes ez is. Mert hisz illy eljárás mellett a Tisza huzamos időre kétségkívül sokkal rendtelenebb s hajózhatalanabb állapotba tétetnék, minőben ma van. Mély folyammer valóságos kincs, melyet nagobbszerű, lényeges átmetszésekkel — melyek épen, mivel kiképződésük feltételét magukban foglalják, hamar kiképezetnek — igen is javíthatni, de nem sok apró, a dolog lényegén keveset javító átvágással; szükséges továbbá a mély medret fentartani kiegyenlítő töltések által, mik nem egyebek, mint a hiányzó magasb földszinnek mesterség által előidézett helyettesei. Palleocapa mérnök ur tehát szabályozási elve által mindenütt a meder-mélységre dolgozik, töltései által azt növelve s apró átmetszések mellőzésével — fentartva.

Alapeszméje e szerint annyiban különbözik a Vársárhelyi által célba venni szándokolt szabályozási elvektől, hogy ő főleg s előzőleg, töltéses, Vársárhelyi ellenben főleg átmetszések által akar célzt érni. Első csak lényeges nagobbszerű átmetszéseket javasol, második ellenben Váritól kezdve a Tisza torkolatáig körülbelül 74 ezer ölnyi hosszúságu átmetszéseket szándokolt tétetni; melyeknek, mint Palleocapa igen helyesen megjegyzi, egész hasznuk csak az lenne: hogy a legmagasb vízár színe valami kevésse lejjebb szállana s ennél fogva az árvíz-elle-

ni töltések valamivel alacsonyabbak lehetnének s a töltéseknek valamivel könnyebb menetelt lehetne adni. A főcél tehát e szerint, t. i. a földek vízáradságtól mentesítése ekkép elérhetlen maradna s attól csak akkor menthetni meg a vidéket, ha töltéses által a folyam egyszer mindenkorra bizonyos állandó ártérre szorítottatik. A töltéses e szerint bizonyosan azonnal s végleg megszünteti a kiáradásokat, holott az apró számtalan átmetszés csak e s o k k e n t e n e az árvizek magasságát, de végleg soha meg nem szüntethetné. Ezek szerint olly folyónál, minő a Tisza, mely roppant vízbősége mellett mód nélkül kevés esssel bír, töltéses és átmetszések között választani nem leszen nehéz. Töltéses minden percében ugy szólván új meg új győző erőt szolgáltat a siker folytonos felmutatásával; holott átmetszések mellett alkalmasint kifáradandottak az illetők bevárni a reménylett eredményeket. Szóval első elkészültével azonnal véget szakít a határtalanul dúló árvizeknek, mi legközelebb célja a Tiszaszabályozásnak; csupa átmetszések által ellenben e kitűzött cél soha el nem érhetetett volna! . . . Vagy kérdjük egyszerűen — ki ezen kételkedik: — nem öntenek e ki a legnagyobb esssel ellátott, de töltések nélküli, vizeink is? . . . S ide érvén, nem mulaszthatjuk értekező urnak következő nyomos szavait hű átírásban közölni az olvasóval: „De a mi még több: kétségen kívül van, hogy magokban az átvágások nem elegendők, hanem azokhoz töltésesnek is kell járulnia: bizonyos dolog, hogy a töltéses elkészülte után a folyó folyásának állapota tetemes változásokat fog szenvedni a víz öszszeszorításá miatt, mely az előtt olly bőven terjedt széllyel a part feletti kiöntések és árerek által. Ezen öszszeszorított folyás hatása miatt a folyónak sok kanyarulatai változni fognak; mások magoktól megigazodnak; némelyek talán ujdonan támadnak. Mert a mostani medert nem lehet többé megfelelőnek és megállapodottnak tekinteni a majdan töltések közé vett folyó új állapotjához képest. Miután tehát a folyót szükségkép töltések közé kell venni: nem lenne idején s helyén a most apró de szakadatlanul menő kanyarulatok sokszoros javítgatásáról gondoskodni.“ S továbbá: „Nem tántorit pedig el e véleményemtől még azon erősség sem, hogy a Tisza vizesése még felsőbb vidékeim is igen csekély s hogy annál fogva ezen esést nevelni kell, hogy a vizek sebesebb és könnyebb lefutás szeressék. Azon vizesést, mely valamely folyóhoz képest legalkalmasb, nem lehet általánosan meghatározni; hanem az, mindazon körülmények öszszegtől függ, melyek azon folyó vízrendszerét alkotják. Olly folyótól, mely magát meredek partok között mélyen beásva folydogál; melynek minden állapotjában bő vize van, mely nem tölti fel medrét, hanem iszapját tovább hordja; mely kiönt ugyan időnkint, de csak kis magasságra természetes partjai fölött, azon nagy bemélyedéshez képest, melyel partjai alul bír: olly folyóról soha sem lehet azt állítani, hogy csekély lenne vizesése a folyó természetéhez képest. Olly folyó ellenben, mely több iszapot hordana magával; mely nagyobb szemü tolagot hőmpolygetne; mely kevés mélyedéssel s aránylag nagyobb szélességben folyván nem bír a iszapját, hanem csak egy részben tovább szállítani: kevés esésű lenne, habár két vagy három annyi esése volna is, mint a Tiszáé stb.

Ezek után szerző a Tisza kiöntéseit nem esése csekélységének, hanem a nagyszerű vidékéről belé tóduló roppant vízmennyiségnek tulajdonítja; mely vízmennyiséget csupa átvágások mellett a folyó soha sem volna képes kiöntések nélkül levezetni. Magyarázza ebből: miszerint olly körülményekben folytonos töltésesre van szükség, mely által a vizek határtalan szétterjeszkedésnek gát szabassék. —

A célszerűen készitendő töltések fentartását pedig annál könnyebben látja szerző eszközölhetőnek, miután a folyónak nagy partmelysége miatt a legnagyobb árvizek sem igen emelkednek 4—5 lábbal a partoknál feljebb; sőt sok helyütt, hol a partok elég magasak, azok az egész víztermet is felfogni képesek. És szerző szerint a töltések feladása: nem a folyó eleven folyásának kormányzása, sem annak hatásávali megmérkőzés, hanem csupán a vizek szétterülésére vonatkozó korlátozás.

Azok ellenvetésére, kik a Tiszától távolabb fekvő, sokszor magasabb, földhátak által elválasztott földterekre kiterjedő földalatti átszivárgások meggátolására a töltéseszt sikerellenek állítják s helyette inkább átvágásokat ohajtanak, igen helyesen azt jegyzi meg, miszerint ez átszivárgások, nem közvetlenül a folyammederből, mely e térektől erős feliszapoló földréteg által van elválasztva, történik, hanem igen is a kiöntésektől képezett mocsárok-ból; melyek a nálok-nál — homokos dombok által választott bár, — de alantabb fekvő térekre az ezekeni átszivárgás következtében jutnak el. Mi természetesen szinte megszűnik, mielőtt töltések a folyónak említett térekre ható kiterjeszkedését meggátolták; szóval ha a töltések a Tisza

által feliszapoló földtérén belül építetnek, megszűnnek a föld árjai is.

Szintugy nem látja szerző szükségét azon átvágásoknak, melyek Tokajtól felfelé a Szamos torkolatáig érte, hajózási szempontból nyilatkozattak mellőzhetőnek. S ezen állítását a mult évben végrehajtott gőzhajói kirándulás által szerzett tapasztalással támogatja. Hogy Pannonia gőzös Berczelnél feljebb nem haladott, az egészen más okból történt; történt t. i. azon félelemből, hogy tán a folyó fenekén a víz alatt nagy fatuskók találatatnának, melyek miatt a hajó veszélyben foroghatna. E baj elhárítása azonban sehogy sem függ össze a kanyarok megszüntetésével s mellőzésével elég olly szabályszerű intézkedés: mely kötelességgé tegye a nagy fáknak a parttól bizonyos távolsággig a folyó mind azon vonalain kivágatását, melyeken a hajózás biztosítandó lesz.

Ezek után kinyilatkoztatja szerző, miszerint ő a mellett, hogy a Tiszának célba vett szabályoztatására a töltéseszt, mint legalkalmasabb földmentési eszközt ajánlja, koránsem állítja: hogy ne lennének olly egyéb javítások, melyeket nemcsak nem hasznos, de szükséges is az általános töltéseshez csatolni. Szerinte azonban e javítások a rendszernek csak kiegészítő — más o r e n d ü részei s valódi — de kevés átvágásnak igen is, de nem barátja a számtalan apró kanyar-átmetszésnek.

Szerző szerint az átvágásoknak, hogy elfogadtassanak, következő tulajdonsággal kell bírniok:

a) Hasznos hatásuk legyen az egész folyó, vagy főbb s legnagyobb részére.

b) Tetemes rövidítést eszközöljenek nemcsak az átvágás hosszúságára, hanem az egész folyóra nézve is.

c) Olly helyekre essenek, hol a folyó esésének egyenlőbb felosztására szolgáljanak.

d) Olly kanyarokat szüntessenek meg, melyek a töltéses rendszerét és menetét tetemesen akadályoztatják vagy nehezítik.

e) Olly helyekre essenek, hol a vonal megrövidítése által a hajózásra hasznót hozzanak, a nélkül, hogy e hasznót más részről a folyónak sebesebbé tétele következtében paralysálnak. — Végre

f) Kedvező helybeli körülménnyel bírjanak, nevezetesen magának a folyónak vagy a beléje szakadó vizeknek torkolatát javítsák, alkalmasbá tegyék.

Im ezek, rövid ismertetésben szerzőnek a Tiszaszabályozásra vonatkozó általános nézetei. Épek — egészségesek, minden esetre; s ohajtható, miszerint vizhangra s pártoltatásra találjanak mindazoknál, kiktől a dolgok végrehajtásának miképen történendő megállapítása függ.

Következő cikkemben az érdekes, a helyes elveken alapuló munkának további ismertetését — ha az olvasó szívesen veendi — folytatni bátorokodom.

K o r i z m i c s L.

BUDAPESTI NAPLÓ.

Fővárosunkban napról napra kezd szaporodni a népesség, de nincs köszönet benne. Mint a tatárjárás, ugy tódul a felsőbb vármegyékéből, csoportonként az elélhült népesség, arczán a nyomort, bátán gyermekeit hozva s ebben semmi haszon; kapáló kezekre itten nincs szükségünk, nem is universalis karavánserei és koldusdepot fővárosunk, hogy minden megye ide ereszze köztünk, kiket eltartani kedve nincsen. — Szép tölők! — Alig hallják meg a tisztelt hatóságok: hogy Pesten jótékonyági mozgalmak történnek, azonnal megnyitják — nem ugyan erszényeiket, hanem kapukat: hadd siessen ide, ki nekik terhőkre van. — A philanthropia ugyan is szép gondolat, de csak szíveskedjék azt mindenki saját rovására gyakorolni, a jó Isten és Pest városa nem viselhet gondot kerek Magyarország földönfutóra — Helyhatóságunk kénytelen volt legközelebb a nm. Hitótanáchoz folyamodni e népvándorlás erélyes meggátolása végett, különben kénytelen lesz városunk körül cordont húzni s egyenesen utját vágni a költözéseknek.

Minap egyike ez emigránsoknak betért egy uri házba s a kezén vitt kis gyermeket föléül rángatva ösztönöz meg: ható rivarsághol is midőn enyhítést adának, egyszer azt vevék észre: hogy a gyermek egyedül maradt, az érzékeny apa egész seriositással szedte a sátorfát s zalogban ott hagyta a négy éves fiút.

Minthogy az extremumoknak nagy baráti vagyunk: beszéljünk az urfiak báljáról. Ki mondja azt: hogy a mi fiatalágunkból kifogyott az igaz hazafi tűz? Ki meri azt szemünkbe mondani? Láttatok volna ez ifju nemzedéket, milly vágtatva hordta magát, mint brillirozott a keringők rohanásaiban! oh párducos Árpád, ha te Zalán vitézt innét el nem futamított, ki walezereze most a szőke Duna partján? ha te ki nem hozod népedet a Kurtvelt mellől, ki volna most a kerek világ majmolója? — Bizony lepiszegettük ott a csárdást, lebizony! kifütyöltük a csárdást, ki bizony! és huzattunk helyette walezert és ismét walezert és walezert for ever! Huzattunk bizony, oh reményei a hazának, ifju urfiak! gyönyörködik a mi szívünk, midőn ti rólátok beszél, de már azért csak még is kár volt kipiszezni azt a magyar tánczot. Hiszen tudjuk mi jól, mikép neveléses dolog, nekünk magyar nemzetiséget emlegetni és plane Magyarországnak, hanem már csak még is tűrnők el közöttünk ezt a szegény magyar népet és annak magyaros jellemét s ha már hozzánk nem illik is ez idegen jövevény népet, kik magyaroknak nevezetnek, elismerni és őket szeretni, legalább ne bántanók őket. . . . Oh Magyaror-

szágnak lelkes eseményei, ne haragudjatok ti olly iszonyú haraggal ezekre a szegény magyarokra. Imádjátok Istent; hogy ti nem tartoztok közéjük.

Bizonyos vendéglőben ebéd idején rendszeresen megjelen két dominatio spectabilis, kiknek következő jc tulajdonságaik vannak: 1) mind kettő fiscalis 2) mind kettőnek kaputját a fekete bankó-világában varrták, a cholera kor pedig megfordították 's az urbarium születésekor reparálták. 3) mind kettő a legsötétebb szögletben gyertyavilágnál ebédel, 4) mind kettő csak tótul és diákul beszél, . . . oh édes magyar hazám — Tótország! . . .

Igen szép és dicsőre méltó politzia némely uraktól: hogy a Dunából felhordatnak egy határ jeget házak elibe; — a mennyire aztán szükségük van, annyit eltesznek, a' többi pedig elfelejtik. Elég ideje lesz a' cánculáig ott elolvadni. De már jó uraim, ha kitálltát önök, hát csak viseljék is el egészséggel, de a' közönséget semmikép se ajándékozzák meg vele. Semmikép sem fogadhatjuk el önöktől ez ajándékot, nem vagyunk rá érdemesek.

Báró Jósika munkát irt. Tárnya „Lachanes Hordukuba s' ama híres bolgár jósk, ki Palaeologus császár alatt, mint második messiás nagy sensatiót csinált jövendő-mondásaival a' nép között 's a' bolgár fejedelmek megölve, annak özvegyét vevé nőül. Az eszme magában is nagyszerű, képzelhetni a' költő ismert ihlettsége mily remeket alkothatott abból?

Vahot Imrétől új színművet fogadott el a' választvány „A' v é n c s a p o d á r.“ Az elseje a' gőzösn játszik, még pedig úgy: hogy egyszerre a' földzeten is, a' hajószobában, alul is, fölül is működnek. Ez is új eszedeti eszme.

Operáink ismét egygyel fognak szaporodni: „Les mousquetaires.“ Mint mondják, már tanulják b e f e l e (nincs mód ezt a' phras't másképp kitéhetni.)

A' napokban egy uri hölgy a' pesti parton a' csolnakok egyikébe akarván lépni, a' csolnak epen akkor megindult 's ő a' kezét nyújtó révészszel együtt a' Dunába esett, pedig most nagyon hideg van fürödni. ☹

TÖRVÉNYHATÓSÁGOK.

TEMESMEGYE. Temesmegyének f. évi január 21én tartott közgyűlését főispánhelyettes b. Ambrózy Lajos őmlga nyitá meg. E' megnyitó beszéd gyászhangja volt azon bánatos érzelmeknek, mik József főhg-nádorunk elhunytá miatt az egész országot elboríták. — Elnök őmlga avatott nyelvel rajzolván a' kort, mellyben a' megdicsőült nagy férfiú a' magyarhaza, nemzet és királyának felszádon át élt azok boldogítása, jólléte és dicsőségének elősegítésére csüggedetlenül működött, kérdé: miként róhatná le a' nemzet némileg hálaja szép adóját? Érdemei olly nagyok, hogy azok le sem irathatván jegyzőkönyvi megemléstök csak parányi árnyék lenne; emlékk kell ide, magas és nagyszerű, miként a' férfiú élete, mit jelképezend; kün a' nyilvános téren, az isten szabad ege alatt, közepén a' hazának, Pesten! hogy mindenki lássa, és mindenki elmélkedhesék a' polgári kötelességek szentségéről, 's az emberi érények magasztosságáról. Ó mélt. tehát indítványozza: határozassék meg e' megye mostani közgyűlésében, miszerint dicsőült nádorunk emlékkét a' nemzet részéről végtelen időkre biztosítani akarván, szobrot kívánnak emelni, még pedig ollyképen, hogy azt nem egyes tehetősök nagyobb ajánlataikkal, hanem az ország minden polgára, szegénye és gazdaga egyenlőképen, 's azért czélszerűnek látná indítványzó ur egyszersmind határozatilag kijelenteni azt, hogy az alábbi minimuma egy garas 's maximuma 20 kr. pp. — Ugyanerre felhivandóknak véli az ország összes törvényhatóságait körlevelek útján. A' rr. ez indítványt egyhangulag helyeselve elfogadák 's határozatkép ki is mondák.

UNGI ÉVNEGYEDES GYÜLÉS. Dicső emlékeztető József főherceg-nádorunk elhunytát Ung megye rendei közmegindulással és bánatos érzéssel vették. (S vajjon nem méltán é? Midőn általános a' meggyőződés, miként ő, valamint Magyarországnak úgy a' közbirodalomnak, e' rős, hatalmas támasza volt. És ha elődeink meghódították e' hont, a' felséges uralkodó család pedig azt szárnyai alá vette 's a' magasztos halottnak szelleme is segíté azt megtartani mind a' közbirodalomnak mind magának a' magyarnak a' felszáad alatti vések alatt. Áldás hamvaira!) Elnök őmlga a' tisztikart meghívá a' felszáados nádor gyászmiséjére 's indítványozá bánatunkat főhercegnő ő fenségének, valamint István és József főhercegeknek is megiratni; mit ifj. T. P. egykori országos követünk rövid lelkes beszéddel pártolván, az indítvány közakarattal elfogadtatott. —

A' nógrádi levél (a' mosonyi német vám tárgyában) hozadalmas, egész napi...vitára nyújtott alkalmat. Egyik rész rögtönözve kívánta elfogadtatni a' nógrádi levelet, mint sérelmet, a' másik pedig, mellynek élén elnök őmlga állott, előbb a' mosonyiakat kívánta felszólíttatni és csak azután szólni a' dologhoz; melly utóbbi vélemény el is fogadtatott. —

A' szomszéd beregiek ign é czi hidjához czélszerű utasítással bizottságot küldöttünk, a' két megye közti jövé-menést, a' beregi küldöttséggel egyetértőleg, hováhamarabb helyreállítani!...A' híres zempléni levélre, melly tőlünk a' közgyűléseni ítéletjutást el nem fogadta, 's ek-

ként a' kisérlet mellett oda küldött pört olly utasítással küldötte vissza, miképen az ítélet megújittatását kir. parancs mellett eszközölnők, azt határoztuk, hogy Ungmegye az erejét vesztett ítéletek ekkénti megújításának száados szokásában és gyakorlatában levén, ettől el nem áll.

Pangásra jutott levéltárunk hasznavehetése tekintetéből az új levéltárnok czélszerű folyamodást nyújtott a' megyéhez, 's a' kiküldött pontos hivatalnok H. A. főjegyző ur e' részben alig hagyand legkisebb kívánnivalót hátra.

Ungváron, 1847. január 30án.
Zombory Leopold.

BUDA. Buda sz. kir. főváros közönsége f. évi január 25én közgyűlést tartván, az országos bánatot okozta szomorú eset egy részről, másrészt pedig István es. kir. főhercegnek magyarországi kir. helytartóvá lett k. kinevezetése foglalkodtatá a' városi polgárokat. E' fővárosnak is mint szinte a' hazának minden polgára, közönség érezvén a' csapást, melly dicsőült nádorunk halála által az egész országot mély fájdalomba borítá, a' gyászt—miként írva van—hivatalos személyzete és dolgaiban megrendel 's egyszersmind hátlás örömmel üdvözölvén a' fejedelmi kinevezést, melly a' nemzet közohajtásával olly szerencsésen találkozott, országgyűlési követeiknek utasításul hagyák István főhgnek nádorrá leendő választatását eszközölni 's ugyanerre az ország minden törvényhatóságait felszólítani. —

Ezen egyhangulag elfogadott határozatról a' jegyzőkönyv 's a' hatóságokhoz felszólítás következőleg hangzik: Az örömrzet, mellyet a' nemzet nádorának ünnepélyesen kijelenteni készült, váratlanul sajgó mély bánattá változott; mert ő es. kir. fensége örökös főherceg JÓZSEF nincsen többé.—A' magyar nép szeretetének és benső tiszteletének lángjai a' háladat oltárán valának világítandók; most könyei hullanak a' dicsőült bus ravatalára.—Évkönyveink a' meghiusult remények, az eredménytelenül ellobbant lelkesedés, a' túrt szenvedések hosszú sorát tüntetik előnkbe; az egyetértésen alapuló sikernek csak kevés buzdító példait mutatják fel törekvő jelen nemzedékünknek. A' végzet baleseteink láncolatát újabb gyűrűvel toldá meg, elragadván előlünk azt, kinek mély belátása, biztos tapintata, magasztos érénye képes volt a' szenvedélyeket mérsékelni, a' nemzetiség és vallás szent ügyét kívánt ösvényre vezetni, a' fejedezzet néposztályok érdekeit érvényesíteni, a' kimélet és bizalom kötelékeit erősíteni, az alkotmányosságnak tiszteletet szerezni, a' birodalom érdekeit hazánkival méltányosan kibékíteni; szóval a' fokozatos átalakítás nehézmunkáját foganattal vezetni. Cselekvős élete hazánk történetével azonos; érényeit az ivadékok áldása követendő 's emléke a' halhatlanság fényében ragyogand, melly magasztos tehetségek jutalma és tulajdona.—A' melly végzet azonban sziveinket sebzé, irt is nyújtott a' fájdalom enyhítésére; 's mint a' természet az enyészlet méhéből új életet támaszt, úgy fels. fejedelmünk ap. királyunk 1847. jan. 18kán, 2816. szám alatt intézvényileg tudatott legkegyelm. azon elhatározása, melly szerint öcsését es. kir. örökös főh. ISTVÁNT örökemlékeztető fens. nádorunk fiát és magas érényének örökösét, Magyarországnak kir. helytartójának kinevezni 's kihirdettetni méltóztatott, sorvasztó aggodalminkat eloszlatta és atyáskodó gondosságának e' becsülhetlen záloga által bizalmas új reményeket olvasztott kedélyünkbe.—Legmélyebb háladdal fogadtuk fels. apostoli királyunk hű magyarjai iránt tanusított hajlamának e' kegyelmes jelét; mert benne úgy hazánk összes fejlődésére és virágoztatására, mint az elvált érdekek kölcsönös közeledésére nézve a' legüdvös eseményt üdvözöljük.—Hazánk dicsőségének történetdús székhelyén ő Budán születvén, ő es. kir. fensége kir. helytartó, törvényeinkkel, alkotványos szokásink és intézkedésinkkel megbarátkozott; 's míg egyfelől szive és lelke már is kitüntetett dicső jelleme biztosítékot nyujt, miként azon népet, melly magas kedvezésének bölcsője körül örvendett 's felejtetlen atyjának sirján könyezik, szeretetével ölelendi; másfelől magas hirtzeténél és a' nemzet háttartalan bizalmánál fogva, meggyőződésünk szerint, egyedül képes a' pártok és magányérdek felé emelkedni és az álladalom naszdját előrelátó engesztelő tapintattal a' boldogítás révpartja felé irányozni. A' fejedelem és nemzet között állvén, mindkettőnek szeretetére és tiszteletére támaszkodva, magas hivatása 's nemes lelkének sugallata által színtűgy, mint dicső atyjának példája által ihletve, félreértések esetében, a' közvetítés nehéz művét eredménynyel csak ő intézheti. Ezeknél fogva mai közgyűlésünkben országgyűlési követeinknek utasításul adandóknak határozottuk, miszerint kieszközteni iparkodjanak:—I. Hogy fens. es. kir. örökös főherceg JÓZSEF, Magyarország dicsőült nádora es. kir. helytartójának érdemei törvénykönyvbe czikkelyeztesse nek.—II. Hogy fens. es. kir. örökös főherceg ISTVÁN, Magyarország kir. helytartója, a' választási jognak jövöre leendő törvényes biztosítása mellett, a' kijelöléseket magá-

ban foglaló legkegyelm. kir. leirat felbontása előtt, Magyarország Nádorának közakarattal választassék meg.— Ennek folytán teljes tisztelettel megkérvük N. N. törvényhatóságot, miszerint tekintetbe vevén dicsőült fens. es. kir. örökös főherceg JÓZSEF felszáados érdemeit, fens. fia, es. kir. örökös főherceg ISTVÁN már is kitüntetett dicső tulajdonit és a' nemzet hangosan nyilvánuló ohajtását, említett határozatunkat maguk részéről is elfogadni és szerintesen intézkedni méltóztatassanak.

BREZNÓBÁNYA sz. kir. város hatósága az inségeskedő néposztályon segíteni akarván, az e' czélra vezető tervet kidolgozására már korábban bizott meg választványt, melly a' mult január-hóban ült össze, midőn is egyeseknek e' tárgyra vonatkozó nézetit és tapasztalatit kihallgatván, tervét megkészté, 's azt javaslatképen a' helyhatóságnak benyujtá. Az előadásokból kitűnt: miszerint a' nevezett czélra önkéntes adakozások után 360 ft. gyűlt be, melly összeg a' megajánlott, de még be nem szedettel 500 ftra rug. Voltak, kik nevezetes összegekkel siettek a' szegénység könyei felszárítására; ha mindazáltal — mint tudósító írja—elvontan vesszük a' dolgot minden egyéb érdektől, a' szenvedő emberiségnek itt is csak a' szenvedők nyujtának segélyt. Ki nem érzi a' nyomort, nem ismeri azt, 's fásult szive nem hajlik az ügyefogyottnak könyörgéseire. A' szegények száma mintegy 80ra megy, kik naponként egy font kenyeret, és huslevest kapnak, hat személyre számítva egy font marhahúst. Ezen adagok kiszolgáltatására vállalkozó egy adagot 6 vkrért oszt ki. A' munkaképes szegények napszámra fognak használtatni megháttározott bérért, a' betegek és nyomorúk e' munkától végkép fölmentetvék. Ezen jótékony intézet f. évi február 1jén lépett életbe 's ezentul a' kórházi pénztár erejével fog fentartatni, igénybe vétetvén egyéb jövedelmi források is, mint a' szinészet. Ugyan e' városban a' pesti újság szerint a' mult év végével Casino-egylet is alakult, mellyben a' szomszéd vidékiek és kamrai hivatalnokok is részvényesek.

ERDÉLYI ORSZÁGGYÜLÉS.

XXVII. Országos ülés, jan. 20kán (Folytatása az urbériség feletti tanácskozásnak.) Jegyzőkönyvhitelesítés után elnök őmlga felszólítja a' kk. és rr. et, hogy a' tegnap félbenschakadt tanácskozás levén folytatandó, méltóztatassanak véleményeiket az egész tárgyra, nem pedig csupán egyes részletekre nézve nyilvánítani. Felsőfőjér. e. k.: Utasítása értelmében szavaz az 1820ki összeírás mellett, mint a' melly szóló törvényhatóságában kielégítő pontossággal vitetett véghez. Háromszék e. k.: Tapasztalván, hogy az elnökileg kitűzött kérdéstől sokan eltávoztak, kéri a' rendeket, vegyék a' két kérdést kapcsolatban. Szólónak távulról sem czélja, hogy székely földön urbér ne legyen, sőt ohajtja, hogy a' hűbéri viszonyokból kibontakozás által Európa népeihez minélelőbb assimiláltassunk, hogy Európa népeihez sympathiáját megérdemeljük. Ő a' hűbérnek végképeni eltemetése után várja feltámadását a' szabadságnak, mellyet nem rögtön életbe léptetni, hanem érlelni, előkészíteni, hogy erőteljesen jöjön létre, az országgyűlés feladata. Csikszék e. köv. hozsasan czáfoltatván a' székely földi urbér mellett felhozott okokat, végre, beszédét következőleg zárja be: A' kk. és rr. szózatbbsége e' tárgyban határozni fog, 's meg lehet e' szózatbbség küldőji kívánságát méltányolni nem fogja, 's e' szózatbbségnél fogva lesz határozat, melly ki fogja mondani azt, hogy a' székely földön is urbér lesz. Szóló e' határozatban részt venni tiltva van, 's annál fogva hozandó urbér által a' székely föld eddigi, eredeti természetén és törvényeken alapult egyformaságában 's kiváltságában megkurtittatik, ha a' székely katonaság urbéres kezekben levő telkei szabad használatában megszorittatik, 's ez által teherviselésre gyöngébbé sőt elégtelenné válik 's a' végre az urbér következtében a' székelyföldi colonus azon jogok és kedvezések élvezésében, mellyeket eddig mint nemesi föld hasznabérlője használt, megszorittatik, 's azoktól elzáratván urbéri törvény mellett rosszabb sorsból az urbér nélküli kedvezőbb sorsba hasztalan viszaszavároggni lesz kénytelen, a' jelen 's jövendő kor előtt küldői a' felelet terhét elhárítja.

Egy kir. hiv.: az elnöki felhívásnak eleget teendő, urbériség alapjául az 1819—20ki összeírást kívánja, de ezt a' székely örökségekre alkalmazni nem tudja, ugyanazért kívánja kimondatni: hogy valamint a' megyei allodium, úgy székely örökség is urbér és adó alapjául nem szolgálhat. Az urbériség meghatározására nézve az 1820beli conscriptiot pártolja. Vannak reá észrevételei, mellyek később megtételére jogát fentartja.—Dobokam. b. főispánja: Urbér azon értelemben, mint mi vesszük, se m törvényesen, sem természetigazság szerint, sem magy rnal sem székelynél nem lehet; de e' két okon kívül van egy harmadik igen fontos ok, 's ez a' status ratio, melly először azt kívánja, hogy minden birtokosnak tulajdona biztosítva legyen, de kívánja 2szor hogy a' szegénynek élelmi alapja is biztosították, mellyből magát fentarthassa 's kötelességit teljesíthesse. Így áll a'

pénz dolga is minden országban, hol a pénz kevésnél van felhalmozva; elvenni belőle nem lehet, de a kamattali zsarolást korlátozni igen. Ha már saját helyzetünket veszzük, nálunk a földbirtok kevésnek tulajdona; a status ratio kívánja tehát, hogy adjunk belőle annak, a kinek nincs, nem örökösen, hanem használat végett oly feltételek alatt, hogy ő is megélhessen. E' nézetekből indulva, talán senki sem tagadja székely földön is az urbér szükségét. Azonban tagadhatlan, hogy a magyar és székely föld természete különböző. Szóla a' g. K. J. által felhozott historiai adatokat köszönettel veszi, honnét egyéb jó adatok közt figyelmet érdemlő az is, miszerint tagadhatlan, hogy vannak urbéreszek székely földön is; de egészen más eredetűk; szükséges lét szempontjából is különböznek. A' m. földön kisebb nagyobb a' birtok, de elmondhatni, hogy általában urbéres kezek által mivelletik. A' székelyek inkább magok mivelik 's ez tekintet érdemel. Ki maga használhatja tőkéjét, e-lönnel bír a' felett, ki azt másnak adni kénytelen. Ebből nem akarja szóla kihozni, hogy a' székelyeknél urbér ne legyen. Sőt kevesen is vannak e' nézetben; a' vélemények közti különbség csak az, mikint egy rész földhöz kívánja kötni az urbért, más rész csak személyhez. Ő az első mellett szavaz, mert nem képzeli, mint lehessen urbéri törvényeket alkotni a' nélkül, hogy a' földre kiterjedjenek. Figyelemre méltatja szóla azon aggodalmat, miszerint a' székely, ki egyenlő joggal birtomes birtokát valamikor eladni volt kénytelen, azt vissza nem válthatja, vagy ha visszaválthatná is az urbéres kezéből, többé nem lesz szabad birtok. Ennek visszaváltására a' r. bizottsági munkát is mutat módot; de ehez tehetni még azt is, hogy nemcsak az urbér behozatalakor, hanem későbbben is szabad legyen bizonyítani, hogy valamely föld székely örökség 's ekkor az urbériség lenni megszűnjék. Egy más aggodalom szerint, székely sorsu székelyek és katonák is két három urbérest bírván hajóságukat egymásközt több családi tag osztja, el nem élhetnek, ha az urbériséget nem alodizálhatják. Ez is figyelmet érdemel, mert helytelen volna birtokos kezéből az élelem módját kivenni és idegennek adni. De ezen az approbatalis törvény által segítve van; nemcsak székely hanem vármegyei nemeseknek is joguk levén ily esetben alodizálni. Mások ismét attól tartanak, mikint a' székely székely el lesz attól zárva, hogy ha valaha módja lesz urbériséget vásárolni, ezt székely birtokká tehesse. Ezen aggodalom megszüntetésére a' r. biz. munk. 's az örökváltásig biztosítékot nyújt. Negyedik aggodalom az adó. És itt szemrehányást hallott szóla azok ellen, kik a' junctimot nem pártolták. Szóla átlátja ugyan, hogy helyes lett volna az adó ügyében az urbér behozatala előtt intézkedni, azonban miután ő felsége's az ország rendei az urbért oly sürgősnek tekinték azt, hogy az urbér az adóval kapcsolatban vételessék fel, szóla helyesnek nem tartotta 's most sem tartja. Sokan félnek tehát a' székely urbériségnek adó alapjává tételétől. Az adó tárgya, ugymond, kezünkben van, 's annak idejében figyelemmel lehetünk az aggodalom iránt. Kolozsm. e. köv. pártolja az előtte szóltat, egyszersmind azt szükségesnek véli általánosságban kimondani, hogy urbériség adó alapja nem lehet nemcsak székely hanem vármegyei földön is, mert a' törvény mondja: onus non inhaeret fundo. A' napirenden levő kérdést illetőleg mindenek előtt szükségesnek látja a' majorságföldeket az urbéresi birtoktól megkülönböztetni, kimondatván, hogy az urbéri törvények rendelkezése alá majorságbirtok teljességgel nem tartozik; 's ezt ugy a' földesurak mint az urbéresek érdekében, mert ha a' kettőt egymástól el nem választjuk, az lesz következtése, hogy a' földesuraknak fenmarad aggodalmuk, miként a' közelebb szabályozáskor majorságföldek urbérisékké változnak, nem levén a' határpont megállapítva, mellyen tul az urbéres igényei megszűnnek. Szóla utasítása értelmében urbériségnek tekinti mindazt, mi 1820-ban urbéres kézen volt; ennek bizonyítására felveszi az 1820-beli összeírást, azt azonban nem akarja szentírásnak tartani. Küldőji az 1820-beli statusquo-t pártolják 's a' conscriptiot csak mint a' statusquo kitudására segítő eszközt.

Egy gr. kir. hiv. A' már hosszasan megvitattott székely kérdést illetőleg pártolja előtte szólt Kolozsmegyei köv. véleményét; örömet megegyezik abban, hogy a' székely örökségek, mellyek ugyanazon természetűek a' magyar törvényhatóságokban létező alodiummal, urbér alapjául ne szolgáljanak; azonban, minthogy a' székely törvényhatóságokban is vannak földesurak és azokat szolgáló colonosok, és a' székely örökségeken kívül léteznek más természetű földek is, megegyezik abban is, hogy az ily colonosokra és földekre nézve épen azon urbéri szabályok és rendezések alkalmaztassanak, mellyek a' magyar törvényhatóságokbeli urbéresekre és urbériségekre alkalmaztatni fognak; a' székelyen levő első urbéri javaslatra pedig szóknak rövidre vont véleménye ezekben áll: a) pártolja a' mostani statusquo; b) a' mostani statusquo kitudására pártolja az 1820-dik összeírást mint eszköznek rectificatio mellett

felhasználását; végre c) pártolja, hogy az 1843 óta törvény engedelmen kívül elvett colonicaturák az urbéreseknek visszaadassanak.

Belsőszolnok e. k. A' székelyen forgó kérdéshez szólván, legezé irányosabbnak tart oly epochát felvenni, melly egyik mint másik félnek legkevésbé megkárosításával jár. Szóla ezért az 1820-beli statusquo mellett marad, urbériségnek tartván azt: mi 1820-ban urbéres kezekben volt, kivéve azt, miről a' földesur be fogja bizonyítani, hogy urbéres kezekbe jutása előtt tiszta majorságföldet alkotott, vagy a' H. k. I. r. 40 czime értelmében lett majorságföld. Szóla székelyföldre is kiterjesztendőnek véli az urbért. Régen hallotta, hogy ott urbér nem lehet. Igyekezett magát e' kérdéssel tisztázni, figyelemmel kísérte a' tegnapi és mai tanácskozást, de semmi sem győzte meg jobban, mint a' tanácskozás, de semmi sem győzte meg jobban, mint a' tanácskozás ellen felhozott okok 's különösen g. K. J. tegnapi beszéde arról, hogy székely földön urbérnek helye van; a' tisztelt gr. ugyanis elősorolt adataival semmit nem bizonyított be jobban, mint azt, hogy székely földön vannak urbéresek. Mennyivel hátrább megyünk a' mult idő homályiba, annyival több zavarra bukkanunk 's végre nem tagadhatjuk, hogy urbért hoznunk kell Erdély minden szegletébe, hol csak urbéres van. Az urbér iránti követelés hatalmas, és ha mi nem mondjuk ki, mit igazságnak tartunk, van felettünk még egy bíróság, kimondja az, és mi elszalasztjuk kezünkbelől az alkalmat egy nevezetes osztályt magunkhoz csatolni 'stb. Ha a' székely nemzet azt mondja, hogy ezen törvényhozás őt kötelező urbért nem hozhat majd elő álljanak a' szász és taxalis követek 's követelik, hogy municipalis joguknál fogva a' törvényhozás róluk nem rendelkezhetik 's végre mondhatják a' kir. hivatalosok, hogy ők törvényhozás körén kívül állanak, akkor minek nevezük e' törvényhozást egyébként, mint egy oly testületnek, melly minden egyebet tehet, csak törvényt nem hozhat, mellynek minden tagja azon igyekezik, hogy másnak hozzon törvényt, melly őt ne kötelezze. Miután tehát a' székely nemzet jogainak védelme alatt a' t. k. és rr. eléggé figyelmeztet arra, hogy a' székelyek helyzete, viszonya és körülményei csakugyan némi megkülönböztetést kívánnak; ez iránt szóla is egyetértés észrevételei megtételét akkorra halasztja, midőn az urbér alkalmazása részleteiről lesz a' tanácskozás.

A' huszonkilencedik országos ülésben febr. 1-jén is még mind e' kérdés felett folyt a' tanácskozás. Semmi végtetés. Kedden febr. 2-án ünnep.

A' XXX-dik ülésben febr. 3-kán, miután még 11-en szólottak elnök ő nmlga röviden felölve az e' tárgy feletti tanácskozás folytán kifejtett különféle véleményeket, a' kérdéseket következő renddel vélte kitüzendőül: 1) Az 1819-beli összeírást kívánják e' kk. és rr. urbériség alapjául felvenni, vagy a' status-quo-t? Ha a' többség az összeírás mellett nyilatkoznék, akkor kitüzi 2) Rectificatioval kívánják e' összeírást alkalmazni, vagy a' nélkül? Ha pedig netalán a' status-quo válnék határozattá, akkor kitüzi 3) 43-vagy 47-beli status-quo? E' kitüzés felett némi vita támadt; többen nyilvánítván, miszerint az első kérdésre sem állítólag sem tagadólag nem felelnek, miután volt olyanszólok, ki sem a' 19-beli összeírást, sem a' mostani status-quo-t nem pártolhatja, hanem az 1820-beli status-quo-t, volt másfelől oly vélemény, melly szerint bizonyos értelemben a' 20-beli összeírás kombinálható a' status-quoval, tehát egyiket sem lehetne általánosan elvetni. Ez ellenvetések részint többség határozata nyomán, részint azon megnyugtatósnál fogva, miszerint az első kérdésnél felmerült aggodalmak a' következő kérdések eldöntésekor teljesen megszűnnek, el levén enyészve, ő nmlga következőleg folytatta kijelentését: „A' karok és rendek mindnyájan megegyeztek abban, hogy mindazon föld, a' mi alodium, valamint az is, mi a' Hk. I. r. 40 czime apr. III. r. 2. cs. értelmében vagy pedig urbéri perben keletkezett ítélet következtében ment a' földesur kezére, urbériség nem lehet. Mi a' székely kérdést illeti, a' többség véleményét abban látja összpontosulva, hogy az urbérnek székely földön is helye van; ugy mindazonáltal, hogy a' primori allodiatura, torábbá primipilaris és pixidarialis allomány urbériség nem lehet. Azt hogy a' székely földi urbériség adó alapjául ne szolgáljon, nem tartja szükségesnek határozatlag kimondani, miután a' kk. és rr. különben is előre kimondották, hogy nemcsak székely, hanem magyar földi urbériség sem lehet adó alapja. Ekkor Háromszék e. követe kéri elnök ő nmlgát, méltóztatásuk e' kérdést tüzni ki: van e' székely földön urbériség, vagy nincs? Elnök: Minthogy az érd. követ urnak az elnöki enunciatio ellen volt kifogása, kéri a' kk. és rr. et, hogy azok, kik enunciatioján megnyugodtak, álljanak fel. (Nagy többség feláll). És most kezdődött a' vitaközlésnek egy zajos stadiuma. A' székely ügy pártolói közül sokan kijelenték, miszerint értetlenség, csalódás 'sat. következtében nyilatkoztak az enunciatio mellett; aggodalmukat az által álljtvan megszűn-

tethetőnek, ha a' „primori, primipilaris és pixidarialis“ megkülönböztetés helyett csak ezen általános kifejezés tétetik: „siculica haereditas.“ Elnök ő nmlga e' tárgyat befejezték nyilvánítván, e' feletti vitának, ugymond, csak akkor lehet helye, ha netalán a' jegyzőkönyv nem a' kimondott határozat értelmében volna szerkesztve, egyébiránt olvást, el-lenvéleményt mindenki jelenthet. Azonban a' vita folyást hevesebbé lön, míg végre elnök ő nmlga, miután többször kifejtette, miképen érti előbbi kijelentését, 's mind annyiszor felszólította a' kk. és rr. et, hogy az időt illetően vitakal ne töltsék, következőleg szólt: „Kívánják e' a' kk. és rr. hogy a' székelyeknél az urbéres kezekben levő urbéri föld, mellyekről nem lehetne bebizonyítani, hogy székely alodiumok volnának, urbér tárgyai legyenek?“ A' kik ezt kívánják, álljanak fel. (Nagy többség feláll.) Ezután a' fenebb 1 számmal jelet kérdést tüzte ki ő nmlga: „Az 1819-beli conscriptiot kívánják e' urbériség alapjául vagy a' statusquo-t? Nagy többség: Conscriptio. Más kérdés: „Rectificatioval kívánják e', vagy a' nélkül?“ Határozat: Rectificatioval. Utolsó kérdés lett volna, hogy a' rectificatio mellyik statusquo-hoz képest történnék? Azonban többek kívánatára ő n. méltósága e' kérdést előleges tanácskozásra utasította. Ülés végén felolvasta ő nmlga ud. cancellár ő exja üdvözlésére menendő küldöttség névsorát. (Vége 3ad félkor.)

Mult jan. 31-kén délelőtt az országos RR. egész testülete, elnök b. Kemény Ferencz ur ő excja vezetése alatt megjelent kir. biztos b. Puchner Antal ur ő excjánál, midőn tisztelt elnök ur szokott ékes szólásával tolmácsolá e' kis haza képviselőinek őszinte fájdalom részvétét főhercegnádor JÓZSEF ő cs. k. fűségének a' szomszéd testvérhont mint a' fels. uralkodó házat mély gyászba borító halálán, melly sajnos vesztésben az üdvözült kedves fiának mint erényei és jeles tulajdonai méltó örökösének ISTVÁN főhercegnak kir. helytartóvá nevezetése vigasztalásul szolgálhat, tisztelettel kérvén, egyszersmind kir. biztos ő excját, hogy a' RR. e' hazafi és alattvalói érzelme őszinte nyilváníását, urunk ő Felsége elibe juttatni kegyeskedjék. Kir. biztos ő excja jeles magyar beszéddel fogadá Erdély KK. és RR. e' hódoló tisztelete nyilváníását, méltónak mondá Erdély fájalmát a' nagy vesztéshez, midőn az üdvözült főhgnádor egész munkássága Magyarország java boldogsága és virágzása előmozdítására volt szentelve, a' két testvérhon érdeke pedig központosulva van: végre a' RR. bánatos érzelme kifejezésének, a' fejedelem ő Felsége elibe juttatását kedves kötelességének vallá.

TÁRSULATI ÉLET.

Gróf Zay Károly nyilatkozata a' pesti színházak ügyében.

A' Budapesti Híradó 536-dik számában Pest városa német színháza ügyében azon kívánat közöltetik, „hogy ama nagy szerencsétlenség következtében, melly a' városi színház leégettével egy felől a' művészek egész seregét érte, másfelől a' városi közönség legtetemesebb részét sok időig a' legnemesebb és legszebb, 's a' szokásnál fogva is már legkevésbé nélkülözhető élvezettől fosztotta meg, a' nemzeti színház hetenkint egy vagy kétszer, német előadásra is nyitassék meg.“ En tovább megyek, 's azt kívánom, engedtessek át szerződés útján a' pesti német polgárságnak a' magyar színház végképen, és helyébe a' leégett német építtessék és szereltessek föl a' magyarok számára, még pedig az ország költségin. A' még megkívánható pénzösszeg részint a' subsidiumi kulcs szerinti kivétel—részint szabad adakozás útján fűdőzendő. „Adde parum modico, magnum cumulabis acervum.“ Fölötte nagy szükség úgy sem leend, minthogy a' magyar színháznak ruha- és könyvtára már megvan, 's így annak csak az építészről és felszerelésről kell gondoskodnia. A' mostani magyar színháznak némettől átalakítása pedig alig kerülend egyéb áldozatába a' német polgárságnak, mint a' leégett színházban megmentett ruha- és könyvtár átszállításának eszközésébe. Csak egy észrevétel tán ezen javaslat ellen —de közelebbről tekintve az is elenyészik—hogy t. i. a' mostani magyar színház nagysága a' német publicum számának meg nem felel. Ezen ellenvetés elméletileg állhat ugyan, de koránsem áll gyakorlatilag. Tapasztalásból tudjuk, hogy a' német színház (nem boesátkozom az okokba) többnyire üresen állott 's csak vásárok alkalmakor volt tömve. Ez így levén, az érintett bajon könnyen segíthet a' magyar színház igazgatósága, ha úgy intézkedendik, miszerint vásári alkalmokkor csak dal- és úgynevezett látványos színművek adassanak, mert ekkor a' magyar színházba esőülend a' német közönség nagyobb része is. Ez ellen talán azon kifogást lehetne tenni, hogy így megint a' magyar színház eltelvén a' németekkel, szűk leend a' magyar publicum befogadására. Erre viszont azt feleljük, hogy eddig sem állott fön két színháznál több, és mégis mind a' két publicumnak el kellett férnie, 's így e' tekintetben az é-

rintett átalakítás által a fönállott viszonyok nem változtattak meg. —

Honfitársaim! ezen ügy szerfölött sürgetős 's mondhatom, szűkölködő testvéreink fölségellése után legsürgetősebb, sürgetősb, mint bármi néven nevezendő gyűjtemények megszerzése, vagy bármi művészeti intézetek fölléltatása, és szilárd akarattal annál könnyebben kiviható, minél igénytelenebb és practicusabb kezekre bízatik a terv készítése 's létesítése, utasításul adtván, miszerint nem egy 8dik csodamű — hanem egy egyszerű, kényelmes színház előállítását a' föladat. Majd ha Magyarország nagy, gazdag és dicsőséges leendő, majd akkor szenteltessék föl Budapest Thaliának olly temploma, mellynek prosceniumán a' San-Carloi színház csárdást járhasson a' Scalaival; de addig a' magyar mások elégedjenek meg egy igénytelenségöknek megfelelő hajlékkal.

Leendnek talán, kik azon megütközendnek, hogy ágost, hitv. egyházi és iskolai főfelügyelő létemre, olly profanus ügyben, mint a' színházé, emelem szavamat. De előbb valék magyar mint felügyelő; hivatalomat hitsorsosim szívességének, nemzetiségem isten kegyelmének köszönöm és fölvállalván nyomos hivatalommal öszszekötött szigorú kötelességeimet, le nem mondottam hazám iránti szent kötelességeim teljesítéséről. Pozsonyban, 1847. évi febr. 8án. Gróf Zay Károly.

A' KISFALUDI TÁRSASÁG. folyó hó 6án tartá Pest-megye nagyobb teremében tizedik közülsét. A' részvevő közönség mindkét nemből számosan jelent meg; a' szépirodalmi pártoló női korszor a' számára kijelent székemet mind betöltte; és ez igen szép 's kitünő jele a' pártoló némes szándoknak. Édes örömmel üdvözöljük őket azon ösvényen, hova e' szép hivatású társaság alakulása előtt legfelebb tévedésből! jutott egy kettő. És itt kérdem: vajjon ki az, ki a' Kisfaludy társaságnak ebéli érdemét tagadni merné? tagjai nem féltek annak idejében férfiasan szembeállni az előítélettel, szorgalmasan és kitörőleg munkálkodtak czéljok felé, melly a' nyelv kedveltetése — 's általánosításából 's ekép a' nemzetiség örök időkre leendő biztosításából áll. Tíz éve, mióta e' társaság fáradságot nem ismérve működik, és e' tíz év megtermé gyümölcsit, eredményekben olly dús az, mint kevés intézetei hazánknak; 's ha veszszük a' csekély pénzalapot, mellyre támaszkodhatik rendelkezéseiben: akkor e' derék társulatnak olly sok jeles 's erőaránylag szélesre terjedő munkálati és vállalati, mellyekkel hitelét az irodalmi világban megalapította, 's mellyekkel annyi szunnyadó erőt 's olly sok lappangó tehetséget vezetett a' cselekvő életbe — majd bámulatunkat érdemlik meg.

E' tizeddik évi közülsen nézve a' társaságot, önkénytelenül is ama kérdés támad bennünk: vajjon a' kitűzött némes és szép czél elérve van é? Erre természetesen nem mel kelle válaszolnunk; mert sokat tett ugyan e' társulat közepette a' hideg részvétlenségnek; minden jónak, és némesnek teljes dicséretét 's méltánylását, sőt köszönetét vívá ki: de azért teendőjének halmaza még nagy; a' haladó kor naponként újabb és újabb igényekkel áll elő, miket a' civilisatió felé közelgő magyar háttérbe nem szoríthat, hacsak megsemmisülni nem akar; hogy pedig ezt nem akarja, bizonyítványul birjuk 's újabb életének nyilatkozatit. A' Kisfaludy-társaság szinte találkozik ilyen korigényekkel 's méltányolja is azokat; valósul ez évi jutalomtétellei 's kérdéseiből, valamint hivatalos évi jelentéseiből. Igen! de ezt ama közönség, mellynek lehető legnagyobb pártolattársárájoggal tartogányt a' társaság nem — tudja, néha tudni nem akarja. Nálunk a' politikai zajos demonstratiók a' szépirodalom 's az élet ezer ágaiba is annyira átszivarogtak, hogy hol a' legelni szerető szem külső szertartásokon nem gyönyörködhetik, ott az ügyet könnyen mellőzi. Vannak intézeteink, mellyek czéljok felé szép eredménnyel sietnek, de mivel velök a' napi élet 's nyilvánosság terén nem igen, vagy csak imig amugy találkozik, nem létezőnek mondatnak. Mi a' Kisfaludy-társaság e' gyűlésén több illy itéletet hallottunk, vidékiektől, és benlakóktól is.

A' kiosztott kis papíron a' társaság tagjainak neve van feljegyezve, számra h a r m i n c z h a t o n. E' papírkát a' megjelenő kezébe veszi, olvassa; 's ha körötte valamely barátságos arczot pillant meg, melléje furakodik; így történt velünk. „Ugyan kérem, mellyik az a' Józsi Miklós b.?” Ez ugyan az illető jelességnek nem nagy bók, no de vidékitől nem nagy hiba; aztán Napoleon is nagy ember volt, mégis tenger azok száma, kik nem ismerék őt. Nézem és nem találtam, hogy a' kérdezőnek tudvágyát kielégíthessem. Most a' sorozat szerint a' 2dik nevet kérdé: és azt sem találtam. Szerencsére a' harmadik, mint igazgató jelen volt; 's kő esett le lelkemről, hogy még is van egy, ki a' most és itt közülsét tartó társaságnak valóságos tagja. Ezután került a' sor a' m u n k á s t a g o k r a; 's ki hinné: alig valék ötöt hatot képes a' számos egyesből álló tömegben mint Kisfaludy-társasági tagot kérdezőnek bemutatni.

*) Távol vannak, az első Erdélyben, a' másik beteg. Sz.

És ez az, mi nincs rendén, mert tudjuk mi azt, hogy midőn a' társaság vállalata ügyében munkásan akar cselekedni, nem költözik a' megyei nagy terembe 's nem is hija meg a' nagy közönséget bámolni, hanem szerény elvonultságában igyekszik létesíteni azt, mit kötelességeül vállalt, 's a' nyilvános közülsére, melly inkább csak tudományos ünnepekint van rendezve, kész dolgokat visz: azonban sehogy sem lehet a' közönséget például megróni, ha ezen igen érdekes ünnepre csekélyebb számmal jelennek meg, miután maguk a' társasági tagok eként mellőzik azt. Ezt becsületes szándok mondatja velünk, tova sértés vagy szemrehányás minden árnyékától, azért kérünk minden illetőtől bocsánatot előre is. —

Az ülést valódi elnök és helytartó elnök távolléte miatt — igazgató S c h e d e l F e r e n c z nyitá meg jeles alkalmi beszéddel; a' vége megéjlenetett. Utána E r d é l y i J á n o s titoknak tudósítá a' gyűlést a' társaság lefolyt évi munkálatairól, jutalomosztásról 's pénztára mibenlétről (I. multTársalkodónkat) Itt örömmel győződénk meg e' társaság fáradsatlan buzgósága és hazafiságáról, mert egész pénzereje alig haladja tul az ezret, 's mégis annyi és olly sikeres vállalatokba fogott 's részint keresztül is vivé. V a j d a P é t e r elhunyt Kisfaludy-társasági tag felett a' derék G a r a y J á n o s olly jelesen szerkesztett 's meghatólag előadott emlékbeszédet szavalt el, hogy azt egészben kellene a' magyar olvasó közönségnek kezébe juttatni, még pedig minél szélesebb körben, hogy tudja: rózsatoról szakítja é az az örömvirágokat, vagy a' fájdalom sirjáról? E' jeles beszédnek e' helyen vázlatába se bocsátkozunk nem akarván annak nagy becséből legkevésbet is levonni. G a a l J ó z s e f L ó n y a y Anna című költői beszédet is két énekben, elszavalta Erdélyi János. S z é k á c s J ó z s e f pedig elmondá, hogyan lehet könnyen elhíresedni? 's at.

Következtek az idej jutalomtétellek a' titoknak által kihirdetve. Ezek előbbi Társalkodónkban olvashatók.

BUDA. Február derekán. A' napról napra elharapozóbb szegénység 's vagyontalanság, valamint a' vallásbani buzgalom és embertársakon teendő kölcsön segély kötelesség érzete felbuzdítá némely budai zsidókban azon érzetet, miszerint kölcsönös adakozásaik által egy jótékony társulatot létesítsenek, mellynek czélja legyen a' betegek ápolása, a' halottak tisztos eltakarítása és a' hátramaradó özvegy 's árvák gyámolítása.

Áll pedig ezen társulat egy igazgató választványbul, minden tag a' társaságba léptekor fizet 1 vftot 's azonkívül minden héten 6 vkr 's midőn valamely tag megbetegszik, akkor minden tag ismét fizet 6 vkr. Azonkívül minden tag minden pesti vásárkor fizet 30 krt.

A' megbetegült tag a' társaság orvosa által, ki a' pesti vásárok alkalmakor fizetett 30vkrból álló alaptőkéből henteinkint 5 vftot kap, fog gyógyíttatni. — Azonkívül ezen orvosnak gondjai a' tag egész családjára egészségi tekintetben kiterjesztetnek.

Egy hat hétnél tovább sinylődő beteg felett tanács tartatik. Ha a' betegség veszélyes lesz, bármely tagot érje a' sor, a' betegnél virasztani leendő köteles; elmulasztás esetében az elmulasztó 54 váltó krt fizet.

A' megholt tagnak özvegye, vagy árvája a' halálozás évében a' tagok által egyiránt befizetendő összevegekből álló 25 vft. fog kapni. — Ha pedig a' társaság alaptőkéje annyira nőtt, hogy abból kitelik, akkor azonkívül még ugyanannyi összeg innét is fizetetik.

Ha pedig az alaptőke már annyira megszorodott, hogy minden szükséges kiadás mellett, még fölösleg is maradand, az státuspapírok vásárlására fog fordíttatni.

Taghalálozás esetében a' temetési költségek a' fenérintett 25 vftból viseltnének, 's mi ebből maradand, az a' holttag atyafiai 's ezek nem létében szegények között fog felosztatni.

Ha valamely tag halálozás esetében gyászolni lesz köteles, mert az a' gyász hét első napjaiban minden munka és keresettil el van tiltva, akkor a' közpénztárból 5 vftot fog kapni.

Az efféle társulatot különösen a' szegényebb zsidó néposztálynál czélszerűnek találjuk, azonban a' társulatnak különös figyelmébe ajánljuk, a' temetések külsőjében változtatást; mert a' különben szegény 's ennél fogva gazdálkodó, de gyűszemsind keleti vérű 's fényleni vágyó 's e' két okbul külviseletében nevéstégesen majmoló néposztálynál a' milly természetesnek találtuk a' nyilvános temetésekbeni fényűzést, olly igen sajnálók azt, hogy ezen gyűszmenetek a' felvilágosult néparbatóknál szánakodást, a' faragatlanoknál pedig némellykor gúnyt idéztek elő azon egyhangu komoly érzelm helyett a' legegyszerűbb temetés is bármely színezetű ember keblében felidézni szokott.

Az utolsó pontot szerettük volna mellőzve tudni, mert ámbár az egyesület maga helyén kimondá, hogy abban semmi politikai czélja nincsen, még is mi azon pontot ollyannak látjuk, melly a' társalgási politikába vág; mert a' helyett

hogy a' héber vallásnak némely, viszonyos érintkezésekben gátoló 's így a' köztársalgásban terhes szokási napról napra inkább elhagyatnának, azon pont ereje által az egyik: t. i. a' 7 napi mély gyász, melly munkátul, kereskedéstül 's minden foglalkodástul, érintkezéstül elzár, táplálékot kap, mi valamint magány-viszszonyokban akadály, más vallásuakkali érintkezésekben 's a' társasági viszonyokra nézve káros befolyásu. H o i c s y.

A' JÓZSEF-EMLÉK EGYESÜLET f. évi január 27én a' városi redoute kis teremében tartott közgyűlésén örvendetes tanujelét tapasztalá azon részvétnék, melly egyfelől a' néhány nap alatt közel 5000 pft-ra rugott ajánlatok meglepő öszletéből, másfelől az idő kellemetlensége daczára is olly szép számmal megjelent közönség egyhangu közhelyesléséből nyilvánult az iránt, hogy a' kitűzött magasztos czél valóításul az egyesülés tere választatott. I. Miután az ideiglenes választvány a' rábizottak teljesítéséről számot adott, felolvastattak a' javaslatkép előterjesztett, 's előlegesen hírlapokban is közölt alapszabályok 's azok csupán egy hozzátétellel, (melly szerint a' közgyűlés a' szobor minőségének elhatározását, költségeinek megalapítását 's a' művész megválasztását magának tartotta fen) elfogadtattak, 's a' városi hatóságnak bemutatni halározottattak. II. A' leköszönt választottság közfelkiáltással maradandván továbbra is megerősítettett, 's eddigelő a' tisztviselőkn kívül 24 tagból állott száma 36ra emeltetvén, ezuttal csak 6 új tag választatott, névszerint t. cz. gróf Károlyi György, Kis Károly, Petrichevich Horváth Lázár, Schedel Ferencz, Szentkirályi Móríc és Szepessy Ferencz urak; a' többi 6 tag elválasztása pedig akkorra halasztatott, midőn az aláírási iver beérkezével az egyesületnek minden rendű tagairól bővebb tudomása leszen. III. Szölyegre került a' helynek megválasztása is, hová a' czélul kitűzött ércz emlék legméltóbban fogna állíttatni, 's az iránt az osztatlan közakarát a' József-piacra nyilvánult, mellynek átengedéseért a' némes városi hatóság szinte meg fog kéretni. — IV. A' legközelebb közgyűlés egyik fő feladata az egyesület vezérleteül 's gyámolításul pártfogott választani, 's a' választandót annak elfogadására megkérni, adig is határozottan kimondván a' közgyűlés, hogy a' megbízandó művész elválasztásában e' hon határait nem szorítkozandik. Megbíztatt a' választvány, hogy mindenek előtt iparkodjék az aláírási iverket Budapest minden rendű és rangu lakosi között czélszerűen kiosztani, 's az illett ügy-pártfogókat közremunkálási kegyes segélyért megkérni. Kelt Pesten, 1847. évi február 2án. Rottenbiller Leopold, elnök. K a c s k o v i c s Lajos, titoknak.

KÜLFÖLD.

AMERIKA. Ujyorki lapok jan. 8káról írják: Polk elnök dec. 29kén a' washingtoni congressushoz egy jelentést intézett, mellyben a' mexicói háboru végeig fővezér alkalmaztatását ajánlja, kiaztán az egész hadsereg fölött parancsnokoljon. Kinyilatkoztatja egyszersmind, mikép a' háboru erélyes és sikerteljes viselésére a' rendes hadsereg szaporitása 's az annak rendezésében még uralkodó hiányok megszüntetése szükséges. A' képviselők háza egy bill utasított viszsza, melly köv. javaslatokat foglal magában: 1) szabadság legyen az elnöknek 300 ezer dollár azon czélra fölvenni a' státuspénztárból, hogy rendszabályokat hozhasson egy szilárd béke létesítésére Mexico 's az egyesült státusok közt; 2) mindazon birtokban, melly Mexicotól az egyesült státusokra fogna szakadni, rab-és akaratlan szolgáltság — mindenkorra megszüntvén, az egyesült státusokból Mexicóba német átözökött rabszolgák uraiknak adassanak viszsza; 3) 2 millió dollárnyi összeg az alkudozások eredményének, vagy nyereendő birtok biztosítására fordíttassék. Ezen indítványból, ugy látszik, mintha az amerikaiak a' mexicói háborut már megelégtették volna.

SPANYOLORSZÁG. Egy jan. 25kei madridi levél következőleg hangzik: főakadály a' kabinet tartós újrendezésének legtöbb státusférfiaink önszeretében fekszik, kik nem elégszenek meg egyszerű tárczával, hanem mindenké elnök akar lenni. Így bukott meg Sotomayor herczeg kísérelte Mon eddigi pénzügyminister 's Pacheco ur önfejűségén, melly utóbbi több mint 10 — 12 voks fölött uralkodik a' congressuson, miután mindkettő sóvargót az elnökség után. Gerona marquis (Castro y Orosco) kit a' királynő ezután hivatott, ritka önhaszonlesés nélküli módon fogott a' dolghoz, Miraflores marquist (ellenzéki főnököt a' senatusban) híván meg az elnökségre. Ha ezen alakítás nem sikerül, akkor a' királynő Valencia herczeget (Narvaetz) fogja hivatni, ki azonban állítólag nem igen gyors leendő a' megbízatás elfogadásában. Jan. 26kai madridi Gaceta sem a' lelépelt ministerek elbocsáttatását, sem új kabinetalakulást nem jelent. Jan. 25én Mon és Armero a' palotába hivatva, hajlottak a' királynő kívánságára; késznek nyilatkoztak, Casa Irujo marquisnak gyámolítására a' súlyos kabinet-szerkesztés művében. A' ministerség említett órában kö-

vetkező tagok képezék: Casa Irujo, Mon, Bravo Murillo és Armero, — még két tárcza volt akkor üres: a hadi és belügyi. Mivel azonban Casa Irujo és Bravo Murillo vonakodtak a belügyosztályt Pidal urnak adni által, az egész alakulás felbomlott. Casa Irujo kabinete lerogyott, még mielőtt kiegészítve lett volna. Jan. 26-ai este Casa Irujo a felhatalmazást, melyet kabinetképezésre nyert, visszaadta a királynőnek, egyszersmind tanácslá: hívassa Castro y Orosco, a mi csakugyan meg is történt. A királynő a congressus-elnököt kabinetalakításra szólította fel. Jan. 26-án reggel Castro y Orosco, Pacheco's Bravo Murillo urakkal érkezett. Később a palotába ment; hallomás szerint választást hagyott a királynőnek két politikai eljárás mód t. i. engedélyi s elenzegülési program között. Egyik vélemény állítólag Pacheco, másik Bravo Murillo tollából eredt.

FRANCZIAORSZÁG. Jan. 23-án esti 8 órákor fogadá Lajos Fülöp királyi családjától környezetve, a páirkamrai válaszfelirati küldöttséget; Pasquier herceg olvasá fel a válaszfeliratot, mire ő felsége köv. felelt: igen megilletnek a páirkamra érzelmei, miket irántam s fiaim iránt bizonyít. Köszönöm különösen azon közrehatást, melyet kormányomnak állandóan nyújt s azon gyámolítását, melyet azt segítő Franciaország előnye fentartásában, miknek sorában első a rendelvezet. A népségünk egy részét nyomó szenvedések mélyen szomorítják keblemet. Önök

folymatlag gyámolítandják törekvésüket e terhek könnyebbitésében s tartósságuk megrövidítésében, s örömeim jelentem ki bizodalom, miszerint dacára ezen kinos kísérleteknek is Franciaország jólléte, tárgya minden vágyunknak, meg fog maradni ezen progressiv menetben, mihez önökkel együtt szerencsét kívánhatunk örömeinkre szolgál. —

A „Courier Francais“ Thiers párt-töredékétől elválván, azon mérsékelt vélemény elveihez csatlakozott, melyet Billault és Dufaure urak képviselnek. — Algir tartomány gyarmatosítását illető törvény, melyet a mostani trónbeszéd ígér, állítólag azon javaslatot foglalja magában, miszerint ezer katona család telepíttessék a nevezett tartományba. — Saint Etienne gyárváros is a szabad kereskedés melletti mozgalnak ellen nyilatkozott, kérvén a kormányt, miszerint ha a pillanatot vámreform-létesítésre alkalmasnak látandja, legnagyobb vigyázattal járjon el e körüli s előbb nyilvános vizsgálatokban minden illető résztvevőket hallgasson ki.

NÉMETORSZÁG. A porosz statusok alkotványt nyertek következő cím alatt: határozat a rendi intézvényeket illetőleg. E határozat az ismertes 1820. jan. 17-kei rendelvényen, mely a státusadóssági ügyről szól, s a tartományi renditörvényen alapul. Valahányszor a status szükségéi vagy új kölcsönt, vagy adóbehozattal, vagy a rég-

nek fölemeltetését kívánják, a birodalom tartományrendei egyesült országgyűlésre fognak behivatni, közremunkálás s megegyezés-adásul. Az egyesült rendi választvány folyó idősazonkint fog egybehivatni. A lovagság, városok s helységek küldöttei a nyolcz tartományból egyenlő számmal jelenendnek meg az egyesült ország-, valamint tartományi közgyűléseken. Ezek mellett azonban még egy uri rend álland fen, melyet a kir. ház nagykoru hercegei, továbbá a tartományi gyűlésekre egybehívott egykori német országrendek stb. képezendnek. A határozatok rendesen szavazat után fognak hozatni. Ez alkotványra még bővebben térendünk vissza.

ELEGYHHR. D. Mc. O'Connell Washingtonban bizonyos ércanyagot talált fel, melyből hajókat önthetnek; ezen ércanyagban egyesül a vas erőssége s olcsósága a réz tartósságával. Balesetekben a támadó hégzag ugyanazon keverékkel öt perc alatt betapasztatható. A feltaláló szabadítékveletet nyert s hihetőleg legközelebb évben egy kis hajót fognak kísérlesül önteni.

A hannoverai másod kamra dec. 3-ai ülésében szavazás történvén a polgárpereknél végeljárás szóbeliségét s főtörvényszéknyi nyilvánosságát illető bizottsági javaslatok fölött, mindkettő 47 szóval 34 ellen visszavetett. Még ott istávol van a valódi felvilágosultság jótékony szelleme. —

13ik szám.

ÉRTESÍTŐ.

1847.

Fölvívás a gyáralapító részvénytársasági tizesrészvények Szék részletének befizetésére és a befizetett egyéb osztályú ideiglenes részvények fölcserélésére.

A t. cz. részvényesek tisztelettel fölszólítanak, hogy illető tizesrészvényeik nyolczadik 12 1/2 pctes részletét folyó 1847-ik évi martius 1-től bezárólag 15-ig az alapszabályok 11. §a értelmében befizetni, és a tizedrésztletjegyek s egész részvények tulajdonosi a már befizetett ideiglenes részvényjegyeit eredeti részvényekkel minélelőbb fölcserélni sziveskedjenek a társaság-pénztárnál (Széleutca gróf Pejacevich ház sz. 251. 2ik emelet); a befizetések azonkívül a vidéki ügynökségeknél is megtörténhetnek. Pest, 1847. februárban. A gyáralapító-társaság igazgatósága. 3—3

Német, angol és francia nevelőnői ajánlkozás.

Egy kisasszony, ki miután nevelő vala több főnemességű családnál, melyekből a legszebb ajánló bizonyítványokkal bír's most Budán telepedett meg, tisztelettel figyelmezteti a fővárosi családi anyákat, miszerint ő kész oktatást adni kisasszonyaiknak mind a franczia mind angol nyelvtanból, továbbá akár német, akár francia, akár angol nyelven adni leckéket a Világ közönségének s Morszag különös történeteiből és földleírásából ugyszinte a természet a n (Physikából) is, saját szállásaikon. Ohajtana egyszersmind egy vagy két növendék kisasszonyt szállás s tartás végett magához fogadni illő jutányos díj mellett.

Körülményesb értesítést adand szóbeli vagy bérmentes levélbeli tudakozásra e lapok szerkesztő hivatala. 2—3

Csöd-hirdetés.

A nagyméltóságú magyar kir. udvari kincstárnak folyó 1847-ik évi boldogasszony hava 7-dik napján, 13-12-dik szám alatt kelt kegyes intézvénye következtében, az országos kir. építési főigazgatóság kebelében, Hüppmann Ferencz nyugalmaztatása által megüritült 2-ik mérnöki állomásra, melylyel évenkénti 800 p. forintnyi fizetés van egyenlő részre osztva, a csöd határnapja ugyan folyó évi hűjt-más hó 15-dik napjáig ezennel közhírré tétetik.

Azon egyedek, kik ezen hivatal elnyeréséért folyamodni szándékoznak, ebeli kérelmeket az chez szükséges bizonyítványokkal; u. m. a bölcselkedési és mérnöki

tudományoknak rendes és kielégítő bevégeztéről; és így a mérnöki oklevélnek valóságos birtokáról, a vízűi, építészeti, nem különben ut- és hidi munkálatokról szerzett eszméleti és gyakorlati ismeretekről, valamint eddigi hivataloskodásokról és erkölcsi tulajdonokról; ugy szinte az országban divatozó nyelveknek tökéletes ismeretéről, ellátva; a magyar kir. építési főigazgatóságának, az előbb idézett határnapig annál inkább benyújtani igyekezenek; minthogy a később érkező, vagy az elősorolt bizonyítványok nélkül benyújtandó folyamodásokra, figyelem nem fordíthatatik.

Az országos kir. építési főigazgatóság által. Budán 26-dik január 1847. 3—3

Árlejtési hirdetvény.

Folyó 1847-ik évi január 13-án 236-1d. szám alatt kelt kegyes kir. kincstári rendelet következtében, Pesten a ferencziek téren létező kir. főtörvényszéki épületnél szükséges kijavítások iránt, a nagyméltóságú magy. kir. udvari kincstár kegyes jóváhagyásának fentartása mellett az ország. kir. építési főigazgatóság épületében, f. e. martius 1-jén délelőtti 9 órákor árlejtés fog tartatni.

Ezen építkezésnél: a kőműves munka és anyagok 496 ft 48 kr. ácsmunka és anyagok 131 ft 1 1/4 kr. asztalos munka 436 ft 8 2/4 kr. lakatos munka 98 ft 5 1/4 kr. üveges munka 137 ft 3 3/4 kr.

befestő munka 158 ft 58 kr. fazekas dtto 198 ft — kr. szobafestő dtto 366 ft — kr.

Összesen 2,023 ft 28 3/4 kr pengő pénzben van kiszámítva.

Az illető műmesterek és építési anyagszállítók tehát ezennel felszólítatnak: száztól tíz bánatpénzzel ellátva a fönjelelt napon és helyen megjelenni; egyébiránt tudomásul tétetik: hogy semmiféle későbbi ajánlatok el nem fogadtatnak.

Az ezen építkezésre vonatkozó tervék és költségvetés, a kir. építési főigazgatóság épületében a szokott hivatalos órákban az árlejtés határnapja előtt is, megtekinthetők.

A kir. építési főigazgatóság által Budán, február 11-ken 1847. 1—3

A jelen nyomasztó szükség lehető enyhítése tekintetéből, a pesti nóegylet e farsang utolsó napján kedden f. e. február 16-án álarcos bált rendezend gyámoltjai javára, mi által Pest nemeskeblű közönségének — mely a szűkölködők iránti rokonszenvét jelen inségben valóban ki ünő buzgalommal tanusítá — új alkalom adatik, éhező felebarátait tetleges hozzájárulással gyámolítani. A cél maga magát ajánlja s azon emberbarátok, kik már

is ezeket tettek le az emberiség oltárára, nem fogják elvonni személyes részvétüket ama tánczvizgalomtól, melynek jövedelme a kenyértelenségre jutottaknak táplálékot s hajléknélkülieknek nyughelyet adand. Belépti jegyek 1 p. forintjával jövő hétfőtől kezdve egyleti másodelnök Derra-Zettiny Irma aszszonyánál, ugyszinte Guggenberger Lipót pénztárnoknál a váci utcában, bálestvéjén pedig a redoute-épületben a pénztárnál lent a táncztermekben vezető előcsarnokban kaphatók lesznek. Károly Lajos a pesti nóegylet titoknoka.

Haszonbérlet.

A főméltóságú magyar kir. udvari kincst. rendeléséből a megüritült váci püspökség részéről ezennel közhírré tétetik: hogy Naszály hegyben Vác mellett helyeztetett jelenleg báró Sina György ur által birt 3-dik szám a tti kőbánya, mely iránt a haszonbéri szerződés, évi martius 31-én szünendik meg, ugyan f. évi april 1-ő napjától számítandó három egymás után következő esztendőre folyó évi február 20-án délelőtt Vácson az urad, igazgatói épületben levő urad. irodában, felsőbb jóváhagyás

fentartása mellett tartandó újabb árverés után ujonnanbé beadandó lesz.

Minélfogva bérteni kívánók, a feljebb kitétt helyre s időre délelőtti 10 órára a szokott száztól számítandó tíz kamatos bánatpénzzel s biztosítékul lekötendő értékeiről hiteles bizonyítványokkal ellátva, azon megjegyzéssel hivatnak meg: hogy a bérfeltételek az urad. igazgatói hivatalnál árverés előtt is bármikor megtekinthetők; és hogy a megígért árak s bánatpénzek is kész ezüst pénzben lesznek leteendők. — Kelt Vácson február 3-dikán 1847. 1—3

Eladó szederfák 1847. tavaszkor

Soprony megyében Nagy-Czenken gr. Széchenyi István jószágán több százezer számban; leszállított áron p. pénzben.

Morus alba nem oltott: 1 éves 15kr. 2 " 40,, 3 " 2 ft. 30,, 4 " 3 ft. 30,,

Morus alba oltott lombardiai: 1 éves 5 ft. — 2 " 8 ft. — 3 " 12 ft. — 4 " 16 ft. — 5 " 20 ft. — 6 " 30 ft. —

Morus alba oltott calabrai új igen becses faj: 1 éves 6 ft. — 2 " 10 ft. — 3 " 15 ft. — 4 " 20 ft. —

Morus Moretti vagy chinai: 1 éves — 30kr. 2 " 1 ft. 30kr. 3 " 5 ft. — 4 " 7 ft. — 5 " 10 ft. — 6 " 15 ft. —

Hirdetés.

Folyó 1847-ik évi február hó 3-dikán kelt 4605d. számú magas kincstári rendelet következtében, a buda-pesti kir. épületknél 1847d. évben forduló asztalos munkák hiányainak kiigazítása s helyrehozása iránt 1847-ik évi február 19-dik napján az országos kir. építési főigazgatóság hivatalában történendő áresökentésre, minden asztalos mesterek, az építési-munkáért a megkívántató 50 peng. ft., bánatpénz-

Morus multicaulis vagy filippina: Dugvány-veszszók 1/2 láb hosszú — 30kr. 1 éves gyökeres 3 ft. — 2 " 5 ft. — több " 10 ft. — Morus alba-mag fontja 6 ezüst forint.

A venni kívánók kéretnek, hogy tudósításukat minélelőbb beküldeni méltóztatnának; a jövő martz elejétől pedig a fűcskakat elvitethetnek; közelről szalmával jól ellátott szekerek jöhetnek; távolabbra vitetvén a fák, gyökereik friss mohával, a törzsök szalmával körülvitetvén, gyékénybe csinaltatnak el; messze utra pedig legbiztosabb, ha deszka-rakládákba pakoltatnak. Minden egy ollyas gyékénynyel készült kötetért, mely 20—100 fontot nyom, fizettetik 30 kr. e. p.; a rak-láda pedig 2—6 for. e. p. nagyságához képest. A távollevő rendelkezők kéretnek, hogy szomszédságukban levő valamely kereskedő által iratnának Sopronyba Lenk Sámuel nagykereskedő urnak, a fizetés és elküldés végett.

Megrendelő levelek intéztessenek bérmentve a tisztartói hivatalhoz.

Sopronyon át Nagy-Czenkre. 3—3

zel ellátva megjelenni azon észrevétellel felszólítatnak, hogy a szóbeli árlejtésen kívül írásbeli ajánlatok is oly módon elfogadandók, hogy ezek a szóbeli áresökentés előtt bepecsételve benyújtandók és ennek bevégezte után valamennyik előtt felnyitandók lesznek, nemkülönben, hogy a szerződési feltételek a szokott tiszti órákban és érintett tiszti helyben az árlejtés előtt is megtekinthetők.

A m. kir. orsz. építési főigazgatóság által. Budán, febr. 9-én 1847. 1—3